

4. Шеловских Т. И. Речевой акт совета: функционально-прагматический анализ (на материале французского и русского языков): автореф. дис. ... канд. филол. наук / Т. И. Шеловских. – Воронеж, 1995. – 21 с.
5. Шилина А. Г. Русскоязычный женский журнал Украины в аспекте теории текста (синергетический анализ) / А. Г. Шилина. – Симферополь: Антиква, 2012. – 280 с.

Мамич М. В. Медиажанр «совет специалиста» в современном женском журнале: лексико-синтаксические признаки, ценностные маркеры

Аннотация

В статье проанализированы лексические, морфологические и синтаксические признаки медиатекстов «совет специалиста», входящих в контент современного журнала «Женщина». Установлены основные стилистические средства трансформации научной информации в научно-популярную. Выделены интердискурсивные признаки таких медиатекстов. Определена роль ценностных маркеров (вербализованные концепты) в отражении социокультурных потребностей читателей, в частности женщин.

Ключевые слова: медиатекст, медиажанр, лингвокультурный индикатор ценности, стилистическое средство, стилизация.

Mamich M. V. Media genre «expert advice» in the modern women's magazine: lexical and syntactic features, valuable markers.

Summary

The object of study is media texts of «expert advice» genre of women's magazine «Ginka» («Woman»). This is new and unexplored genre and stylistic variety of texts in modern Ukrainianistics, relating to the traditional classification of the scientific and popular sub texts genre of modern Ukrainian literary language. The media genre of «expert advice» provides less formal than a scientific text, it is aimed at a wide readership, meeting their household, life, educational needs. These features reflect the lexical composition of media texts, their syntax.

Media texts of «expert advice» genre implements suggestive, aesthetic, organizational functions and also carry out the popularization of information. This updated certain forms of verbs (infinitives, the imperative mood), syntactic structures (expressive, conversational syntax). Analyzed media texts are copyright: the status of the professor, the candidate in particular field of knowledge, a specialist in a certain field of activity reinforces the suggestive effect of the information obtained.

Media genre «expert advice» is characterized by styling tools that facilitate the perception of content. In this regard colloquial metaphors, additional interpretation, syntactic structure of the semantics of clarification become relevant.

Media genre «expert advice» is the bearer of certain linguocultural indicator of values associated with the target audience of consumers of information.

Key words: media text, media genre, linguocultural indicator of values, stylistic means, stylization.

УДК 811.161.2'367.32

Маркуляк Л. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
E-mail: leonfreeman777@gmail.com

ОПТАТИВНІ ВІДНОШЕННЯ В СИСТЕМІ СПОНУКАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ

У статті проаналізовано один із семантичних різновидів пом'якшеного спонування – оптатив. Уточнено, що оптатив – емоційно ускладнений акт волевиявлення, який відтворює зацікавленість мовця у виконанні дії, його бажання. Встановлено, що оптативні відношення охоплюють різноманітні семантичні різновиди, серед яких прохання, благання, молитва, волання, що супроводжуються відповідною інтонацією.

Ключові слова: оптатив, оптативні відношення, категорія спонукальності, пом'якшене спонування, адресат спонування.

Вчені по-різному трактують синтаксичну природу спонукальних конструкцій. Спостерігаємо досить широке розуміння категорії спонукальності. Зокрема, Б. Кулик вважає, що спонукальні речення «виражають волевиявлення мовця – накази і просьби в різноманітних їх відтінках» [3, с. 26]. Враховуючи різноманітні відтінки волевиявлення, українські та зарубіжні вчені намагаються диференціювати полісемантичний спектр спонукальних конструкцій. М. Каранська зазначає, що поділ спонукальних речень на певні різновиди зумовлений передусім «відмінностями спонукальних стосунків між мовцем та виконавцем та відображенням цих відмінностей у змісті й оформленні речень» [2, с. 24]. Визначний мовознавець та літературознавець Ю. Шерех ототожнює категорію спонукальності з категорією наказового способу дієслова. При цьому вчений додає, що наказовий спосіб «охоплює цілу гаму вольово-почуттєвих відтінків, починаючи від просьби, поради, заклику ... і кінчаючи категоричним наказом ...» [4, с. 308]. Як бачимо, категорія спонукальності розуміється вченими досить розлого. З огляду на це, виникає проблема розмежування понять «імперативність» та «спонукальність». Крім цього, необхідно систематизувати і проаналізувати структури спонукальної семантики, виділивши при цьому їхні різновиди.

При аналізі наукових досліджень враховано досвід мовознавців, які схилялись до диференціації семантичних відтінків спонукальних конструкцій.

Метою нашої статті є аналіз одного із кількох різновидів пом'якшеного спонукання – оптатива, оскільки спеціальних досліджень з цього питання немає. До уваги візьмемо лексико-граматичні показники, які формують цей семантичний різновид у системі спонукальних відношень.

Категорія спонукальності охоплює різні типи семантичних виявів, включаючи при цьому наказ, вимогу, заборону, пораду, пропозицію, напучування тощо. Відповідна семантика формується притаманною їй інтонацією, а також певними актуалізаторами, які й спричиняють появу певного семантичного різновиду в доволі розгалуженій палітрі волюнтативних відношень в системі комунікації. Розрізняємо три основні семантичні типи спонукання: категоричне, пом'якшене та нейтральне, кожний з яких має чималий спектр різновидів зі своєрідними маркерами. Мовне вираження варіантів пом'якшеного, як і інших типів спонукання, здійснюється в результаті взаємодії відповідної спонукальної інтонації, граматичної форми наказового способу з показниками часткового спонукального значення. Під показниками часткового значення граматичної форми наказового способу слід розуміти значущі в модальному відношенні елементи висловлювання, які так чи інакше виявляють специфіку пом'якшеного спонукального варіанту. Нами виділено два типи показників часткових значень граматичної форми наказового способу. По-перше, власне контекстуальні, до яких зараховуємо частки, вигуки, прислівники, звертання, вставні слова і словосполучення, наявність займенникового підмета. По-друге, показники, які формують внутрішні характеристики наказової дієслівної форми. Маємо на увазі видову належність імператива і лексичне значення дієслова.

До контекстуальних показників у писемному мовленні зараховуються дієслова, які вводяться у конситуацію спонукального висловлювання. Серед дієслів, що формують пом'якшене спонукання, виокремлюються такі: *просити, попросити, припрошувати, благати, вмовляти, закликати, переконувати, заклинати*. Наявність в контексті дієслів *просити, попросити*, які найчастіше маркують ситуацію спонукання, засвідчує ознаку залежності мовця від адресата, зацікавленості мовця в дії. Такі семантичні значення допомагають створювати ситуацію пом'якшеного спонукання, зокрема оптатива.

Оптатив – емоційно ускладнений акт волевиявлення, який відтворює зацікавленість мовця у виконанні дії, його бажання. Оптативні відношення охоплюють різноманітні семантичні різновиди, серед яких: прохання, благання, молитви, волання, що супроводжується відповідною інтонацією, яка актуалізує зміст усього речення, як-от: [Неофіт-раб:] *Учили ви мене любити ближніх, так научіть мене їх боронити, а не дивитись, опустивши руки, як в рабстві тяжким браття погибають* (Леся Українка).

Дієслова *благати, волати, заклинати* служать для вираження ступеню впливу на адресата і вводять такі «посилені» варіанти оптатива, як упрошування, переконання, благання, як-от: – *Сину, не зачіпай лиш ти осавули, не дражни пана! – благала мати Миколу* (І. Нечуй-Левицький); – *Вставай! – благала шепотом, з напруженням усіх сил ...* (О. Кобилянська); – *І ти ходи, батьку, і всі вої! – заблагала Орися* (Р. Іванчук).

Модальні вирази *будь ласка, прошу (вас), перепрошую, будьте ласкаві, будьте добрі, будьте люб'язні* є спеціальними контекстуальними показниками модального значення оптатива і належать до засобів мовного етикету. Ці елементи транслюють важливий для пом'якшеного спонування зміст, виступають головними маркерами цього змісту, актуалізують оптативну семантику в цілому. Актуалізуючи «ввічливе мовлення», мовленнєвий етикет, у спонукальному висловлюванні вони визначають зовнішню за вираженням віднесеність спонування до пом'якшеного типу, навіть якщо за змістом це спонування належить до категоричного. Порівняймо: [Бичок:] *Та й де ті люди, що живуть по закону, покажи мені їх, будь ласка, я ще зроду таких не бачив* (Марко Кропивницький); – *Будьте ж ласкаві, просимо вас якнайпокорніше, доглядайте наших дітей ...* (І. Нечуй-Левицький).

До контекстуальних показників, які визначають специфіку спонування в самому спонукальному висловлюванні, належать частки. Оптативну семантику доповнюють частки *тільки, лише*, при цьому їх видільно-обмежувальна функція співвідноситься з модальним значенням оптатива, як-от: [Панса:] *Лиш допоможіть мені моїх дітей одрятувати!* (Леся Українка); *Тільки ви не дякуйте і забудьте, забудьте про це!* (В. Підмогильний); – *Ви тільки не гнівайтесь ...* (В. Земляк).

Частка *хоча (хоч)* у спонукальному висловлюванні здійснює функцію підсилення модального значення оптатива. Можна сказати, що ця частка є маркером такого варіанту посиленого прохання, як упрошування, що зумовлено видільно-обмежувальним характером цієї частки, наприклад: *Хоч скупайся в ній ...* (О. Коломєць). Відтінок переконання репрезентує перехідний тип між пом'якшеним і нейтральним типом спонування. Наявність залежності мовця-адресанта спонування від адресата спонування при переконанні здійснити дію відносить цей варіант до числа пом'якшених, причому врахування мовцем опору адресата при виконанні дії зумовлює збільшення спонукальної сили волевиявлення. Проте ознака спрямованості спонування на користь адресата співвідноситься переконання з нейтральним типом спонування, зокрема з рекомендативом. Лексичними показниками відтінку переконання є прислівники і словосполучення, на зразок: *обов'язково, що б там не було*. Порівняймо: – *Обов'язково прочитай цю книгу!* (Розм.); – *Поїдь туди, що б там не було* (Розм.).

Вставні слова і словосполучення типу *ради Бога, заради Бога, благаю* виступають виразниками відтінку благання, актуалізуючи крайній ступінь інтенсифікації модального значення пом'якшеного спонування, як-от: – *Ради Бога, – сказав він. – без плачу* (Г. Косинка); – *Ой, відстаньте ви, ради Бога, від мене! – змучено видушила з себе Ганна ...* (О. Гончар).

Констатація оптатива часто має певне лексико-граматичне оформлення. У контекст вводяться дієслова *просити, благати, молити, волати* та ін., найпоширенішим серед яких виступає дієслово *просити*: – *Я прошу, – сказав він генералу, чемно схиливши голову, – прийміть допомогу* (В. Шевчук).

До спонукальних речень із семантикою оптатива входять також структури з відтінком благання. Семантика благання полягає в тому, що мовець, звертаючись до співрозмовника, наполегливо, невідступно, але лагідно і ласкаво просить виконати якусь дію. Порівняймо: – *Не йдіть до неї ніколи ... – благала* (О. Кобилянська); [Гиря:] – *Благаємо, покладіть святиню, бо їй же, сердешній, болить у немитих, може, і грішних руках ...* (М. Куліш). Контекстуальними показниками цього різновиду оптативних відношень виступають не лише дієслова, а й прислівники та прислівникові сполуки на зразок: *благально, во ім'я Боже, заради Бога* і под., як-от: – *Во ім'я*

Боже, ти, пане полковнику ніженський, і всі, під його рукою будучії, послухайте мого голосу, не погубляйте Отчизни (П. Куліш).

Окремо, на наш погляд, слід виділити благальні конструкції, в яких мовець звертається з молитвою до Бога. Таких речень чимало в художньому дискурсі, адже однією з ментальних ознак українського народу є побажання своїм рідним і знайомим здоров'я, добра, милості Божої, яка неодмінно воздасться сторицею, адже «найрізноманітніші слова вітання й благословення... були своєрідними оберегами від усіляких негараздів, усього лихого» [1, с. 242], наприклад: – *Благослови, Боже, в щасливу дорогу на лицарське жниво і дай, Боже, щасливо повернутися* (А.Чайковський); – *Господь, не одвертай своє всевидяще око від нас. Не одвертай* (М. Стельмах). – *Боже мій! Боже мій! Душу врятуй від грабунку* (Л. Костенко).

Таким чином, оптативні відношення займають важливе місце в системі спонукальних конструкцій. Вони урізноманітнюють семантичні реалізації категорії спонукальності за рахунок особливого лексико-граматичного оформлення. Функцію підсилення модального значення оптатива здійснюють специфічні маркери, які актуалізують різні ступені інтенсифікації модального значення категорії спонукування. У контексті проведеного дослідження перспективним для подальшого вивчення виражальних і структурних можливостей українського синтаксису видається аналіз конструкцій пом'якшеного спонукування з різними семантичними відтінками.

Список використаної літератури

1. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / Світлана Богдан. – К.: Рідна мова, 1998. – 475 с.
2. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови / М. У. Каранська. – К.: НМК ВО, 1992. – 399 с.
3. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Ч. 2. Синтаксис / Б. М. Кулик. – К.: Радянська школа, 1965. – 283 с.
4. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Юрій Шерех. – Мюнхен, 1951. – 402 с.

Маркуляк Л. В. Оптативные отношения в системе волеизъявительных отношений

Аннотация

В статье проанализирована одна из семантических разновидностей смягченного волеизъявления – оптатив. Уточнено, что оптатив – эмоционально усложненный акт волеизъявления, отображающий заинтересованность собеседника в исполнении действия, его желания. Установлено, что оптативные отношения включают различные семантические разновидности, среди которых просьба, мольба, молитва, заклинание, сопровождаемые соответствующей интонацией.

Ключевые слова: *оптатив, оптативные отношения, категория волеизъявления, смягченное волеизъявление, адресат волеизъявления.*

Markulyak L. V. Optative relations in the system of motivation constructions

Summary

The object of this article is to analyze one of several varieties of softened motivation – optative, because there is no special exploration on this issue. Lexical and grammatical indicators that form this semantic kind in the system of incentive relation were taken into account.

There was established that optative relations cover various semantic variations, including the request, supplication, prayer, cry that accompanied by appropriate intonation.

Optative relations occupy an important place in the incentive structures. They diversify semantic realization of category of expression by special lexical and grammatical design. Specific markers implement function of strengthening the modal value of optative that actualize different degrees of intensification encouraging modal purport category of motivation.

The experience of linguists who were lean toward to differentiate semantic shades of incentive structures was taken into account in analyzing.

Key words: *optative, optative relations, category of expression, softened motivation, addressee of motivation.*